

Илијана Р. Чутура
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Катедра за филолошке науке

УДК 821.163.41.08-31 Драгић Л.
811.163.41'367.624
Оригинални научни рад
Примљен: 1. новембар 2017.
Прихваћен: 23. новембар 2017.

ЗНАЧЕЊЕ И СТИЛИСТИКА ПРИЛОГА У РОМАНУ *КУКАВИЧЈА ПИЛАД* ЛАБУДА ДРАГИЋА¹

Апстракт: У раду се анализирају семантика и стилистика прилога и еквивалентних прилошких израза/одредби у роману *Кукавичја пилад* Лабуда Драгића. С обзиром на тематски оквир романа, издвојени су пре свега временски прилози како би се испитало да ли овај роман, превасходно историјски, уланчава и обједињује значење прилошких лексема одређених лексичко-семантичких група са општим идејним планом романа. У том смислу, анализа показује да доминирају три прилошке групе: прилози који имају своју функцију у наративној прогресији, прилози и њима еквивалентни изрази којима се опонира историја/вечност и тренутак о којем се приповеда и прилози (и прилошке одредбе) којима се директно супротстављају тама и тајновитост с једне, и светлост с друге стране.

Кључне речи: прилози, прилошки изрази, темпорална прогресија, универзална темпорална квантификација, промена стања.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Роман *Кукавичја пилад* Лабуда Драгића за кратко време стекао је високо место у савременој српској књижевности. Како је Иван Негришорац истакао у образложењу жирија за доделу награде „Момо Капор”, Драгић је „избором теме и књижевним поступком, посебно чулом за историјске токове, психологију актера, природу и језик, остварио оригинално и снажно дело достојно традиције најбољих српских приповедача”. Роман захвата широк историјски контекст, период кључних историјских догађаја изузетне важности, а његов „основни приповедачки ток односи се на комитски покрет у Црној Гори у време Првог светског рата и непосредно након његовог завршет-

---

¹Рад је настао у оквиру пројекта 178014 „Динамика структура савременог српског језика”, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

ка” (Бабић 2016: VIII). Међутим, Драгић причу своди „око једне породице која је кључно место збивања [...] То је породица која нестаје, која је почела да се расипа, да иде у ветар [...] Свак је отишао за неком својом памећу за неком својом потребом, неком својом идејом, и на крају је само остао да фигурира тај Мујо, Милутин Башовић који је завршио са том групом одметника у последњем обрачуну” (Драгић, емисија „Истина или лаж”²).

Потпуно у складу са тематиком романа, *Кукавичја њилаг* је „мушки роман”, са неколицином женских ликова, али су те жене, по речима самог аутора, заправо „суштински јунаци књиге јер су оне прошле кроз велику патњу, кроз све патње којим је могло да их надари то поднебље” и „читав живот су на распећу” (Исто).

1.1. Кад је у питању језик Драгићевог романа, довољно је можда напоменути да нема прилике у којој се говорило или писало о овом остварењу а да није истакнуто изузетно богатство језика. Тако се у образложењу за доделу награде „Печат времена” каже да „несвакидашње богат, дијалекатски обојен језик” представља посебан квалитет романа *Кукавичја њилаг*, док М. Весковић (2017) оцењује да „као прави мајстор приче и познавалац језика, Драгић уз помоћ архаизама и локализама гради уверљиву могућу слику простора и времена”. Сам књижевник, одговарајући на питање шта је заједничко роману *Кукавичја њилаг* и роману *Крв и вога*, истиче језик у први план као интегративну поетску доминанту његовог опуса.³

Да бисмо макар мало допринели расветљавању онога што Драгићев језик чини једним од врхунских квалитета његове прозе (а Драгића писцем чија „поетика почива на `поверењу у језик`” (Бабић 2016: XXIV)), у раду анализирамо семантику и стилистику временских прилога и њима еквивалентних прилошких израза и одредби. Додатно, у анализу ћемо укључити и одређене групе начинских прилога онда када, по својој семантици, у роману функционишу у спрези са темпоралним.

И у пољу временских одредница⁴ наилазимо на архаизме и лексичке дијалектизме, али свакако у мери која је за овај роман као целину исподпросечна. Карактеристични су у том смислу изрази са именицом *вакайи*, изрази

---

² Српска РТВ, 10.12.2016.

³ Он каже да су заједничке црте двају романа: „Време, атмосфера, географски простор, језик и епске насlage у свести јунака, иста језичка енергија, присуство једног минулог времена транспоновано у снагу језика, енергију приче и све оно што причу чини трајно непролазном, као невидљиво биће ствари и догађаја. Језик памти све, а писац дешифрује оно што је у језику и често је у улози тумача давно заборављених снова, као у оној библијској причи о пророку Данијелу” (Драгић, Свако зло има свој наставак, интервју).

⁴ Интересантно је, како Бабић примећује у предговору, да заправо недостаје кључна временска одредница: „Изненађује да у јасно профилисаном историјском роману нигде нема хронолошког лоцирања збивања. Одсуство годишта и датума није случајно и представља део приповедачке стратегије, са вишеструким импликацијама и значењима” (Бабић 2016: XIV). Јасно је, између осталог, да Драгић од читаоца захтева обавештеност о историјском контексту.

комаџи њрије/раније, те израз у *један декик*, прилози *једноман* и *џођекад*, на пример:

Да је отишао *џрије вакџа*, да га је нечија друга рука укинула, туђа га кубура убрала. (102);⁵ Нијесу га *сиочейка* дирали, али како су чули да зна наизуст многе пјесме о јунацима, држали су га под присмотром, а у *доцнији вакџи* и водили у жандарску станицу... (25); Касније, у *неки зли вакџи*, и држава је нешто почела предузимати и појачавати жандарске патроле и поћере. (140); Било је то *комаџи раније*. [...] Било је то много прије оних радова и *комаџи њрије* но се кренуло на Скадар. (29); Већ се и клела да је знала у *један декик* кад је погинуо Крсто. (173); Ја никад нијесам дозно које јој је право име, чуо сам да јој понеко онако лане: *Кејџи*, па сам и ја *џођекад* онако једва да чује, као исподстида, зборио: *Каџо*. (160); Још су *једноман* звиждали тешки куршуми, ломили камен, прашили и обијали малтер, разваљивали чакму. (211)

По значењу, али и по уделу и функцији у наративном ткиву романа, одређене су три доминантне прилошке групе: прилози који имају своју функцију у наративној прогресији, прилози и њима еквивалентни изрази којима се опонирају вечност и приповедно актуелни тренутак и прилози (и прилошке одредбе) којима се директно супротстављају тама и тајновитост с једне, и светлост с друге стране.

2. ОД ТЕМПОРАЛНЕ ЛОКАЛИЗАЦИЈЕ ДО НЕОЧЕКИВАНЕ ПРОМЕНЕ

Специфичан наративни ток романа, са израженом фрагментизацијом, али и осврт на историјат покрета, прошлост чланова одметничког покрета и њихових породица подразумева учешће прилога и прилошких израза темпоралне локализације. Овим прилозима и прилошким изразима најчешће је назначена темпорална прогресија.

Додатно, чињеница да аутор карактерише ликове представљањем минутих догађаја, што чини и кључ одређених њихових поступака, доводи до наглашеног присуства прилошких лексема ове групе, у којој се по фреквенцији издваја *доцније*:

Трагове повратника могли смо запазити и *доцније* код нашег убла на планини... (13); [О]н ту стане и угљеном упише у јелови дирек оне посљедње неколике ријечи, да се присјети, и *доцније* настави окле је стао. (18); Баш је чудо велико, причао је *доцније* Краљ својим дворанима у Биљарди, како он каже да злато мирује под

---

⁵ Бројем у загради означен је број стране романа на којој се наведени пример налази.

земљом... (53); То су сви наши стари знали, али ја не могу казати да нам ово није користило *доцније*. (65); Пламенац, а *доцније* и Крсто Зрнов, као и Распоповић, савјетовали су да јатаке морамо имати на најдаље четири сага хода, и они никад не смију знати један за другога. (65) ; И те су се стазе урезале у образу ливада, на голој сувоти, а *доцније* су бујице те путељке претварале у уска корита... (88)

За означавање завршетка трајних процеса, често лутања и скривања, Драгић употребљава прилошке лексеме *најзад* и *најошљешку/најосљешку*, што ћемо илустровати следећим примерима:

Нашли су се *најзад* испред једних окованих челичних врата, па ушли у ходник пред гвоздену љесу... (47); На крају се свела на неколико група окорелих разбојника, лупежа и уколица раштрканих по врлетима, а своја потоња упоришта нађоше у камењарима између Цуца и Голије, да би се *најошљешку* задуго врћели и гњијездили у неприступачним шкркама око Никшића. (64); Присјећа се како је спавала у очевом наручју, и како је из очевих плућа допирало нешто као пјесма, као зов, и, *најосљешку*, као цвилеж дјетета изгубљеног у даљини. (176)

Једна од специфичних темпоралних одредби које језик романа чине, како Д. Бабић каже, амалгамом архаичне дијалекатске лексике, јесу и изрази са значењем временске локализације који укључују детерминатор *јошоњи*, на пример:

Господару се у *јошоње вријеме*, нарочито откако је своје књажеводство дигао на ранг краљевине, чинило како је сигурнија срећа сељака и пастира. (59); Осим представника званичне талијанске власти, скупу је присуствовало и неколико прелата римокатоличке цркве с којом је Краљ *јошоњих година* био у великој слози... (70)

2.1. Међутим, посебно се издваја група прилога и њима еквивалентних прилошких израза са значењем симултаности која укључује и диференцијалне компоненте изненадности, наглости и неочекиваности. Сви ови прилози и прилошки изрази имају и пунктуално временско значење. Делимично су заменљиви прилозима *јшга* и *истјовремено*, неутралним у погледу значења пунктуалности, и пунктуалним прилозима *одмах*, *сместа*.⁶ Фреквентност временских прилога ове групе у директној је вези са тематиком романа, односно они најчешће квалификују глаголску радњу која се односи на:

(а) приповедање о акцијама „комита” које саме по себи укључују наглашену брзину и изненадност,

---

⁶ РСАНУ дефинише значење прилога одмах као „истог тренутка, истог часа, сместа” (РСАНУ, s. v. одмах).

(б) брзо и нагло мењање временских прилика у наглашено суровом црногорском пејзажу,

(в) специфичан доживљај стварности чланова одметничке групе услед њихове психичке растројености.

Стога временским прилозима и изразима ове групе прикључујемо и начинске прилоге и изразе сличне семантике (са основним значењем наглости, изненадности, неочекиваности) који, са временским, граде континуум семантичке маркираности у погледу наведених компоненти.

Специфични су у овом погледу прилози и прилошки изрази са значењем сукцесивности или истовремености са другом радњом, где доминирају синтагматски и предлошко-именички изрази (в. Ковачевић 2007) са лексемама које означавају периоде најкраћег трајања – *час/часак*, *и́рен*, *мах* и детерминаторима *један*, *исти*, *и́ај*. У овој категорији издваја се дијалекатски израз *из једнога и́ица*. Заступљеност ових прилога и израза потврдићемо следећим групама примера:

(а) *Ушо* су стигли Каравласи и донијели свирале. (17); *Ушо* бане један Келевић с новим аберима: ... (170);

Мачји врисак и гребанье у врелој лименој кутији, па застрашујуће режање, све их је *и́ренуи́но* испунило таквим страхом да су, у први мах, покушали да је отворе... (197)

(б) Приликом, био је и држак мокар, и, чим је престао отпор, нож побјеже из руке, излеће као из праћке и забодје се у јелови круг, управ – у заклон од сиришњака [...] и у *и́ом и́ренуи́ку* је сунце прогријало кроз лучеву штицу, кроз оно мјесто на коме је био чвор и зрак је погодио у нос од Шпирова опанка; доказано је да је *истиога и́рена* прогријало сунце кроз једну рупу у отвору пирамиде, коју су Инке саздале прије хиљаду година... (153); Прозлазећи поред великих огледала, осврнувши се само на *и́рен* на свој одраз – Краљу се сопствена прилика намах учини разграђеном, недовршеном [...] (52); Огромне количине новца дјеловале су на све. Као да су попарени врелом водом, на *и́рен* су клонули и стали се прибирати. У *једном и́ренуи́ку* посумњаше да није лажни новац, да није само мамац, превара, али по заповијести Сава и Крста кренуло је убрзано паковање у торбаке. (84); Све што бјеше собом лако заковитла се у мутном вртлогу, те си у *и́рену* могао распознати седефасту унутрашњост сасушене и располовљене мауне као и чемушину црнога лука, осје овсеног класа или пљеву ражану. (144)

Донио би дашак вјетра њен глас, некакву мјешавину пјесме и јаука, далеко онамо у Бијела точила, гдје би је на *и́рен* чули дрвосјече у јељаку док беру гору и сигуравају јапију. (208)

Све је прошло у *и́рен ока*, била је основна мисао која га је пратила у овом недоличном положају... (35); За *и́рен ока* хукнуше потоци. Смрче. (143)

(в) Јаукнуло је негдје псето, пијукнуло, зацвиљело, а у *исџи мах* чуо се топот коња поплашених пуцњавом. (209); Тек кад је Шваба омакла далеко, он је стао око ње шингати и она је у *један мах* затутњела, мени се чини живље и јаче но док је била у Швабе. (147); Спрва се шушкало да ће баш Грња догнати Шалетин вапор у Котор, па су у *један мах* сазивали мобу у коњима да преузму сав мобилијар и драгоцјености. (157); Источним крајем кроз једва проходне кланце Лола се спаја са Горњом Морачом. Од сјеверних вјетрова штити је моћна преграда Великог и Малог Зебаоца иза кога се, преко Јаворја и Семоља, ова планина везује с пространом Сињајевином. На југу се ослања на Лукавицу, а на југозападу на Крново. Ту су се, у *један мах*, сливали и укрштали путеви са сјевера и истока, са запада и југа. (89); У *један мах* учиње ми се и митраљез. Бомбе су лећеле. [...] У *један мах*, кад је жестока пуцњава утолила, чуло се само појединачно пушкарање у дужим размацима. (187); Иза тога би брзо клонули, спопао би их страх, и у *један мах* би се сјетили да не знају куд иду. (191); Угледаш га далеко с пучине, па све виши и виши бива и кад сасвим приђеш, престрављен си и задивљен у *исџи мах*, и тек тада као да спознаш шта значи кад кажеш АМЕРИКА. (160); Изгледа да су се у *исџи мах* двије групе судариле. (187)

(г) *Часом* пресјевери и крене туан, удари мећава од Рзачкога ждријела као да ђаво отвори све небеске мјешине и из њих пусти сву студен, све да пропришти. (31); Видио је и гвоздени самар без стјеље, какав никад, ни у лудилу, не би ставили на своје коње, јер би им *часом* направили садно. (136); Видио их је како се сурвавају низ врлети, нестају у доловима, па опет избијају на гребенима, на главицама и повјарцима, да би се *часом* изгубили у јаругма и влакама, па опет нагло избили косама и побиљима. (118);

Да се вратим *часком*, да му их изујем? (85);

Око ње би се вазда нашло барем десетак ђевојака, и створиле би се *очас*, кад год Шалете не бјеше близу... (160);

Иза овога би планула нека свјезина, у којој се могло разабрати мноштво познатих мириса, који би се *на часак* издвојили засебни и јасни, као, на примјер, дах хајдучке траве, помијешан с дахом пелина, смиља и враниловке [...] (146)

(д) Учинио да га је трајно прошла жеђ и да је са њега слетио сав умор, и да му тијело прожима нестварна лакоћа, да би сад *из једнога ишца* могао на врх Дурмитора па опет назад, само да то неко од њега заиште. (129); Кад се Распоповић појави с друштвом на старом коначишту, у Шћепан долу, код Станка Драшковића, *из једнога ишца* крену препирка и свађа. (141); Кидисо је *из једнога ишца* да чупа трње по грабини, да расађује шљиве, диже плотове. (158).

Додатни степен брзине одвијања акције, уз присутну компоненту наглости, исказују прилози и прилошки изрази *одмах* (доследно у дијалекатској варијанти *одма*), *намах*, *одједном*, *смјесџа*. Заједничка им је сема пунктуалности, што их повезује и са претходно анализираним групом, с тим

да се њиховом употребом у први план истиче „однос новонастале ситуације према оној која је претходила промени” (Ивић 1995: 299). Промени се приписује интеруптивни карактер, нагли прекид некакавог континуитета (без нужне каузалне везе), или реактивни карактер, када је промена „својеврстан одговор одређеном изазову” (Исто: 300).⁷

Паре *одма* дијелите на више јатака. (74); Па попиј и ти, да те прође сичија, а ако си јунак, ево можеш *одма* погинути! (142); Па што не кажеш *одма*, кучко. Ајте! Бјеште! Мрррр! (193);

Има ли те ствари на земљи и стањи као нешто посве безвредно, што *смјестиа* треба бацити и заборавити. (137); Од свих врлина, којима се одликовао пресвијетли цар Фрањо Јосиф, највише је хваљена његова брига о шумама. Гледао је да свако посјечено стабло буде *смјестиа* замјењено са три нова, па ако је могуће и са пет. (194);

Најпослије купцу дотури неки биљет, који се у његовим огромним натеченим шакама још смањи и стањи као нешто посве безвредно, што *смјестиа* треба бацити и заборавити. (137); Од свих врлина, којима се одликовао пресвијетли цар Фрањо Јосиф, највише је хваљена његова брига о шумама. Гледао је да свако посјечено стабло буде *смјестиа* замјењено са три нова, па ако је могуће и са пет. (194);

„Ђе си задро?! Куд ћемо?” вриснуо би *одједном* неко из дружине као да се буди. (191); Све би се *одједном* згуснуло у сјетан дах долазеће јесени. (146); Е, чим на Цетиње бане, сажећи ће је *одједном* и ставити клобук на главу, онакав црни полуцилиндар бритког обода, какав носи његов најстарији син, принц Данило, по наговору принцезе Јуте. (52)

2.2. Још изразитију семантичку компоненту изненадности садрже начински прилози којима се квалификује радња (односно промена) „с погледом на то како је неко доживљава” (Ивић 1995: 300) и то са перцептивне или са психолошке стране – као превасходно нагла или као превасходно неочекивана. У Драгићевом роману карактеристични су прилози ове групе *најло*, *ненадано*, *неочекивано*, *изнебуха*, који веома често детерминишу промену у природи и ефекте временских прилика (падавине, ветар и сл.),⁸ на пример:

⁷ У наведеном чланку (Ивић 1995) М. Ивић сматра да је термин прилози за промену стања адекватнији од термина пунктуални прилози.

⁸ Ово везивање прилога са значењем нагле промене стања за промене у природи потпуно је, на ширем плану, у складу са улогом суровог амбијента у роману: „Драгић своје јунаке увек види у крилу природе, као њен део и продужетак. У духу Цвијићеве антропогеографије, Драгић верује да природни услови одређују живот људи који у њима обитавају – карактерне типове, менталитет, језик, стас и узраст, градитељство, алатке, послове, веровања, културу, историју, живот. У тој подударности писац налази основу за своју карактерологију Црногораца, `људи планине`, рођених и узраслих на месту неподесном за живот, међу суровим стенама и `голOMETинама`, у `карамлуцима` и `безљебним зимама`. Такав природни амбијент производио је сталну патњу, ускраћивао човеку мирне и лагодне дане, држао га приправног за борбу и одбрану” (Бабић 2016: XX).

Пљусак се сручио *најло* и потрајао. (143); Тамо у даљини, с колибе Крстове, вјетар је односио последње снопове сламе, па су *најло* прогледала огољела ребра баскија, рогови и панте и сав костур негдашње грађевине. (170); Башовића некако *најло* прође жеђ. (129);

Тонули у неке провалије, чиљели сасвим, да би *ненадано* грунули снажни и јасни, начас као из непосредне близине, па опет издалека у ишчезавању и нестајању. (176)

„Виђа сам га и ја” гласну се Јово Драшковић с Гвозда, али се *неочекивано* огласио Тодор и обновио причу о самоходној машини: ... (149); Само је један човјек из темеља потресао краљево самоувјерење и достојанство и чинио да сви његови животни подвизи блиједе и добију *најло* и *неочекивано* друкчију боју. (45);

Понекад би *изнебуха* истрчало нечије псето и рикнуло на птице, дижући главу високо, лајући пут неба. (32); Кућа је почела прокишњавати *изнебуха*, као да је кров прогорио на триста мјеста. (31)

3. ОД ТРЕНУТКА САДАШЊОСТИ ДО ТРАЈАЊА ВЕЧНОСТИ

У роману *Кукавичја њагла* Драгић сагледава и приказује догађаје о којима приповеда као моменат почетка растакања традиције, идентитета и менталитета, као „тренутак слома и коначног расцепа оног крепког, вековечног монолита у самој основи живота” (Бабић 2016: XII). На идејном плану романа, непрестано се – експлицитно или у подтексту – опонирају прошлост и приповедни тренутак (па и све што је за њиме следило). Та дихотомија између времена приче и претходеће јој дуге историје показује се и на плану семантике адвербатива који су по доследности употребе и фреквентности појављивања стављени у први план. Тиме адвербативи који припадају семантичком пољу трајања и вечности добијају истакнут статус посебних јединица које – како М. Ковачевић каже у вези са прозом Видосава Стевановића – „прозивају лингвистичку стилистику и њене критеријуме” (Ковачевић 2012: 211). Јер, ако је семантичка веза јединица које образују једно семантичко поље „толико снажна да је немогуће одвојити значењску судбину једне речи од значењских трансформација целокупног поља” (Драгићевић 2007: 235), показује се да је роман *Кукавичја њагла* текст у којем је готово самоочигледно да је значењска судбина целог адвербативног репертоара семантички профилисаног као „дуго трајање” неодвојива од идејног плана дела.

У овом семантичком пољу издвајамо следеће прилоге и прилошке изразе: *давно*, *одавно*, *од давнина*, *одвајкада*:

А то је било *давно*, у стара времена, прије Јелина и комат прије Старога Рима. (39); Било је у тој војсци орних момака, жељних јуначке славе, али и старих ратника, још са Вучјега дола, који су *одавно* омирисали барут, те су ове младиће

кротили и убјеђивали да се суздрже. (12); *Одавно* туда швага свјетина. (171); Рижетко су Башовићи заједно за вечером. *Одавно* нијесу. (174); Не, биће само гори, као што је *одвајкада* бивало. (119); Тада му бјеше јасно да је то иста сила која је носила косовске витезове и да траје *од давнина*, и да се на бојном пољу јавља у чистом и јасном виду и да је то оно чувство, најслађе душевно! (56); *Одвајкада* их бије глас да нико од њине краве није извукао здраво теле, нити с анђелима усиро шерпицу сира. (161); И ено их на зборноме мјесту у главици гдје се *одвајкада* окупљају наши стари... (165).

Следећа група прилога (са предлошко-именичким изразом *од њамшивијека* и изузетно, по нашим увидима једном у тексту, изразом *ва суда вијека*), са сличним значењем и учешћем у симболичком и идејном слоју романа, припада истом деривационом гнезду прилошких лексема које обједињује коренска морфема *в(и)јек*. За ову групу прилога посебно је карактеристично што Драгић употребљава низ деривационих могућности, што овим лексемама (*вјечитио*, *вјечно*, *занавијек*, *довијек*, *заговијек*) даје посебан статус, што потврђујемо следећим примерима:

О јунаштву се послјије прича задуго, али ниједна легенда не траје *вјечно* но све пролази с људима. (12); Како и не би кад је на кућу Башовића *вјечитио* гледало братство злих очију. Одонуд, са Прчовитих страна, гледали су их Лошовићи. Зле су, а *вјечно* гладне очи имали. *Вјечно* смо гладни као звјери... (113); Али се у њему замјетнула клица једнога осјећања, прикривена, потиснута у неки забачени кутак свијести, али јасна и постојана као жижак у ноћи: да је његово злато код Марпурга *занавијек* пропало! (53); Па још до неког далеког сванућа, када ће доћи Велики Гост и лишити нас *занавијек* страха, зебње, брига и сичије. (178); „Је ли ово најкраћи дан у години?” упита Марко Распоповић. „Нама је најкраћи *занавијек*” одврати брат. (211); Јес, владика Раде је рекао да је човек *иварца једна шито је земља вара*, али не мора *довијек* тако бити. (61); „Свиће али нама смркава!” огласи се однекуд Звицер. „*Заговијек!*” дотури Миљанић. (211); Ни чактало не морају ођељати, но да запосједну ваша огњишта и да кажу како су ту *од њамшивијека!* (107);

Није само ова, но је свака година била гладна, сваки мјесец и свака недјеља – сваки сат откако је ногом на земљу стала, а посебно оне три проклете швапске године у којима нико није могао зајазити Швабе и шпијуне: сви носе а нико ништа не оставља до страха, пријетњи и модрица. А тако је било *ва суда вијека!* (98–99)

Семантичку доминанту универзалне темпоралне квантификације имају и прилошке лексеме *вазда* и *завазда*, чију фреквентну појаву и стилску функцију илуструјемо следећим примерима:

Ту је било друкчије: *вазда* некако свечано, и изгледало је да ту саме од себе долазе вијести из цијела свијета. (14); Било је *вазда* неких трагова, било да су

их оставили дуваније или путници... (14); *Вазга* је прољеће код нас ишло са снијегом и набреклим пупољцима. (16); Она је *вазга* некоме кућу ископала. (200); Толико се бијаху увјештили засједама и разбојништвима да су *вазга* истурали једнога на ћувик, на косу с које се види на обје стране брда, одакле је могао дати знак онима у бусијама. (202); Поћере разне грабиле су туда, а бјегунаца је *вазга* било више. (89); Докони и *вазга* приправни да бјеже ил да нападају. (93); *Вазга* је неко на некога био киван, неко некоме дуговао крв, погану ријеч, ћутек. (108); *Вазга* неко гине у току рата, а неко послјије рата! (112); Чим су се почели уплекавати Рвати и Турци и Арбанаси у наше прегнуће, знао сам да ће нам пући погибија, да смо *вазга* погинули пред Богом и пред народом кад смо почели крити и порицати да смо Срби. (199)

Значај прилошких лексема ове семантичке групе, односно значај контраста традиције и тренутка њенога поништења, неретко се истиче кумулацијама и понављањима, у истом наративном или дескриптивном блоку. На тај начин временски прилози и прилошки изрази добијају посебан статус носилаца значењског слоја читавог романа, као у кратком сегменту у којем се Јаглика присећа времена када су се поштовале устаљене норме и токови патријархалног живота, и када је „највише признање”, што Драгић истиче графостилемски (курзивом) било дивљење пролазника „*Ех шћо миришу љебови Јајликини!*”:

Вазга је неко долазио да тражи чевкију, косијер или убојни камен; неко је иско кантар а неко уже. Узимали – враћали. Више не могу памтити [...] Било је некад! Пуна је кућа била, али свијет разноси. Свијет је *вазга* жељан ствари. [...] Више се она гријала на јари неког давнашњег огња, сјећајући се оних љебова што их је с те плоче вадила испод великог тучаног сача испод ових верига, пошто уклони напола сагореле угарке, хватајући га за врело уво куком ожега, удаљујући га на пријеклад пажљиво да се не стресне паспаљ, откривајући мирисни котур љеба.

Гледај, ко да све мрки облаци однесоше, све се изгуби, све нестале...

И на веригама је *вазга* крчкао мрки катао, *вазга* добро калајисан и у њему се дебело овнујско месо кувало, и шиљежеће, и јагњеће... (176–177)

У функцији опонирања та два временска плана и истицања наглог прекида свих етичких категорија које би требало да вечно важе јесу и веома чести прилози *свајга* и *засвајга*, уз истокомпонентни израз за *свајга*:

Него да је Он, Господ Свемогући, власник свега и да је *свајга* кадар све отети или у поругу преобратити исто онако као што је умιο даривати. (41); Откако краљица спава одвојено, излазио је у рану зору како би удахнуо свјезину јутра и једним погледом с балкона обујмио познати приказ: Орлов крш, Манастир и Биљарду, као и сав предиио навйше уз Цегињско поље и *свајга* је све било на своје мјесту, а обећавало да ће тако вјечно бити. (60); И Мујо га се сјећаше и зами-

шљаше себе поред стабла, али *свајга* са оштром сјекиром у рукама, како узима широк раскорак и бира најпогоднију страну с које би га засјекао. (101); Памет је *свајга* долазила доцкан, кад се више ништа није могло поправити, као љековити а горки плод, који се не да кушати. (107); Откад сам се родио, *свајга* су некога носили у гробље и нема дана да неко није био ожалошћен. (168); Истина, он је и даље наставио да муца, али њима је *за свајга* пао камен са срца и сад су знали да ће се мимо икакве најаве, по вољи Божјој, њима догађати овакви празници. (152); Бануо би јој с леђа као вук, разјурио завјеренике, те им *засвајга* избио из главе замисао о сличном науму. (132)

На супротном су значењском полу прилози са значењем универзалне негативне временске локализације *никад* и *нијда*, на пример:

Напротив: кад су још јакога Краља примили на Берлински конгрес и само њему дозволили велики главари Јевропе, мимо свакога протокола, да сабљу не отпасује, учиње се многијема да мријет неће *нијда*. (43); Некад давно, овуда је текла ријека Цетина бистра и пуна рибе и *нијда* пресушивала није, па се уливала у Понор. (60)

Оно што Краљу *никад раније* није могло пасти на памет јесте да опасност по његово злато постоји само од једног човјека, а тај човјек је управо пред њим. (47); „Има, Саво Распоповић, који се заклео побратиму своме да се *нијда* предати неће, који се *нијда* предао није!” (215)

У истој функцији истицања трајности норми „начетих” догађајима који чине тематску окосницу романа јављају се и други прилози и изрази, међу којима су заступљени и они са значењем антериорности и семантичким обележјем дисталности. У овој групи Драгић употребљава низ прилога и прилошких израза, укључујући и варијације о којима се не може донети поуздан закључак, на пример:⁹

Некад је давно – кад су се враћали из четовања и похара – неки наш... (а знамо добро који је то био наш) некакога њинога ударио осебачке тилутом јагагана бје-локорца па је тај од те бољке умро. (138); *Давно* је то било кад су се закрвили и од онда најјаче животне силе и најсмјелија прегнућа троше како би изравнали рачу-не. (105); *У ранијим временима*, кад једина поуздана покривка био овчји кожух, а доцније црна струка, пролазили су огрнути, као привиђења, бјегунци и трговци. (89); Као да се ошаше мало нашалити с њим Милош Ковачевић, који га познаваше *мноја љеџа њрије*. (124);

Други је на Виљушким коритима која су, кажу, била љетовалиште и катун Херцега Стјепана, а у пространом врху намјештао је столове за своју властелу, те

---

⁹ На пример, нејасно је да ли је употреба варијаната *и дан дањи* и *и дан-дањи* случајност.

се и *дан гањи* оно брдо зове Трпезарија. (91); *И дан-гањи* они то памте и пувају на нас. (138);

Можемо закључити да су у роману *Кукавичја њилаг* прилози и прилошки изрази са значењем дугог трајања или универзалне временске квантификације веома често заступљени, те да аутор употребљава широку лезу могућности у овом семантичком пољу. Додатно, јасно је да оваква учесталост и разноврсност датих јединица кореспондира са тематским и идејним планом романа.

4. ОД НЕВИДЕЛА ДО СВЕТЛОСТИ

О Драгићу се свакако може рећи исто што Р. Микић (2013: 77) записује о Радовану Белом Марковићу – да је реч о прозном писцу „који језику указује пажњу једнаку оној која је карактеристична за песнике. Он од читаоца тражи да се лако и брзо пребацује из једне сфере књижевне и општекултурне меморије у другу, да буде подједнако пријемчив за обично обавештење и често лирски исказ”. А песничка пажња коју Драгић посвећује језику веома се добро огледа и у одабиру прилога и прилошких израза којима се опонирају ноћ и дан. Као изузетно важна опозиција, не само на тематском плану (илегална група креће се и делује углавном под окриљем мрака), него и на симболичком, контрастирање мрака и светлости и на лексичком нивоу издваја се као лајтмотив.

Прво, показаћемо важност ове опозиције у целокупном тексту романа трима примерима који се разликују по структури и начину истицања контраста дана и ноћи, тајног и јавног, отвореног и скривеног.

(а) Употреба лексема са сличним значењем у кратким сегментима текста резултира „семантичком згуснутошћу”, као у следећем примеру у којем су употребљене лексеме са значењем прилика у којима је видљивост слаба, али и именица *џиџина* као аудитивни еквивалент мрака:

Онда су ноћом блистале звијезде. И модро небо у тишини. И опет магле, и сумраци, и комите, и курјаци, и погубљени јањци што су жалосно блејали у ноћи. У помрчини. (90)

(б) Експлицирање пренаглашено трајних и заострених конфликта који се не могу разрешити на адекватан начин, уз троструко контрастирање у доследним паралелама (временско: *гвјесџа љодина* – у *џрену*, начинско: *ко људи* – као *звјерад* и с обзиром на отвореност и скривеност: *на бијеломе дану* – *џо џомрчини*):

А све што за двјеста година нијесмо могли на бијеломе дану ко људи, ријешимо у трен ока, по помрчини, као звјерад. (106)

(в) Истицање опозиције мрак–светлост на истакнуто важним местима у тексту, при чему је можда најупечатљивији сам завршетак романа:

То су они комитији, чуло се негдје из даљине, у бијели студени расвит, лагано, незаинтересовано – као да глас долази са онога свијета.

А онда сину ведро јутро, позлатише се врхови планина, засја бистро и плаво небо, да такве ведрине и љепоте у ове крајеве никад запамћено није. (217)

Ноћи, мраку, сумраку, магли, сутону опонирају се *ган* као `активни део двадесетчетворосатнице`¹⁰ и његови светли периоди (зора, јутро). Поредених изреке „Нико не зна шта носи дан, а шта ноћ” и „Нико не зна шта носи јутро, што ли вече”, Ј. Јовановић истиче да у систем њиховог контрастирања улазе и додатни елементи „јер према опозицији светлог и тамног, активног и пасивног, отворено-јасног и тамно-мистичног дела двадесетчетворосатнице – стоје фазе дневног живота и рада, намера и резултат, циљ и остварење започетог посла итд.” (Јовановић 2006 I: 156).¹¹

Веома бројну категорију чине прилози, синтагматски прилошки изрази и предлошко-именички прилошки изрази са именицом *ноћ* (и *ноноћ*) као носиоцем категоријалног значења (*ноћом*, *ноћу*, *ноћњо*, *преко ноћи*, *свуноћ*, *по цијелу ноћ*, *под ноћ*, у *ноноћи*, у *но ноћи*, *минуле ноћи*), на пример:

Још су се *ноћом* ту бљецкале неколике млаквине у које се циједила вода из околних пишталина и жмарила непрекидно. (15); Понекад је, *ноћом*, видио те чете ратника од самих сјенки и рита, понекад претворене у облаке и прамење магле, понекад заиста стварне прилике које скачу гудурама, клисурама и ждријелима, подсјећајући на своја јунаштва. (19–20); Некад је, *ноћом*, свјетлцуло из мрака. Па онда с горњег ћувика увјежбан фијук. Писак. Не вјерујеш! (194); Или су *ноћом* ударали на катуне. (203);

Ноћу се могла осјетити студена одува из дубине, из неког подземног језера, која се пробијаше кроз невидљиве облачиће топлог ваздуха. (90);

А онда, у *ноноћи*, у *содому*, неко на врата, тактааак-тааак, двапут. Бјеже. Гоне их жандари. (194); Како нестаје његово прегнуће и како нема онај крепки корак лакца, који је спреман латити пушку и у *но ноћи*, од чиста зора, напустити конач и осванути на неочекиваном мјесту. (132);

¹⁰ Сличне налазе у вези са семантиком и стилистиком прилога и прилошких израза овог значења у романима *Травничка хроника* и *Не шујуј бронзана стиража* показује и рад: Чутура, Јовановић 2008.

¹¹ У складу са значењем „отворено-јасни део двадесетчетворосатнице” стоје и устаљени изрази са невеликим бројем глагола *изнећи на* / *изаћи на* / *исцљивајти на свешлост дана*.

Бивало је, нарочито ако су *минуле ноћи* пили вино, да му буђење огркне грижа савјести... (131);

Нема више оне кућерине која је дуго служила као складиште за житарице и рибље брашно, што је *ћреко ноћи* преуређена у спаваоницу за [...] „црногорску центурију”... (63);¹² Фино нам је било у Гаети, и кратко трајало, сјећао се Милутин Башовић [...] сакривен од поћере, за коју је дознао у последњој ури, и више захваљујући срећи, но памети, искочио кроз проскок, па долом и влаком, док је умакао у Невиђен и *ћод ноћ* се спустио у јеље. (70);

Кажу да је у биртији, у граду Данилову, пошто се накитио, тражио да му доведу онолико ђевојака и снаша колико су их његовome стрицу, Данилу, под Острог били довели, те су их *свуноћ* он и његови перјаници ровашили и мркали. (42); Који од умних Петровића није сам са собом *ћо цијелу ноћ* зборио? (60);

Били су вјешти јавкама и звиждуцима, а по сунцу су користили огледалца. *Ноћњо* и опет посебне свјетлосне знаке. (93); Јатаци су се правдали да ништа не знају, само су *ноћњо или у ћрвомрачје* прошле неке групе омаром, трудили су се да прођу неопажени и свак би се заклео да су под оружјем били. (95); Осто је од те памети блиједи жижак на гробу његовome, као да се просула прашка фосфора и задуго је свићела онђе, мого си је поиздаљ опазити, ако си *ноћњо* пролазио поред гробља. (107).

Овој групи придружујемо и прилошке изразе у *ћозно доба*, у *ћрвомрачје*, као и прилог *синоћ*:

Праштала би шипка од пушке по танкој исушеној буковој штици, те би у *ћозно доба* ударили на нејач и заповиједили да им се спрема вечера. (203); Понекад и у *ћозно доба* чило се стругање и његово кмечање као из трапа, које одаје плућног болесника, астматичара или човјека који је задуго био у самоћи, или у руднику. (165); Ко зна какве послове у *ћрвомрачје* свиђају и шта дојављују једни другима. (15);

Колико га је *синоћ* презирао, толико му је сад завидио. „Само да ми је сад претећи, лако би се ја огласио јунаштвом и опро љагу са образа”, мишљаше Марко. Вино је *синоћ* кријепило и дизало јуначку кураж, распламсавало част. *Синоћ* је, послвије оне друге чаше прсмице могао на све стрелачке водове и засједе, на митраљеске бункере. (211).

Неретко Драгић користи и прилошке изразе са именицама *дан* и *ноћ* са значењем универзалне темпоралне квантификације, семантички еквива-

---

¹² За разлику од израза *ћреко дана*, прилошки израз *ћреко ноћи* значењски излази из система постављеног на формалној основи (*ћреко* + генитив: *ћреко леића*, *ћреко ћодине* и сл.), својим начинским значењем „нагло, неочекивано” – квалификација радње која се догодила на такав начин да сугерише акцију у тајновитости, у мистичним, скривеним околностима.

лентне прилозима *дананоћно, увек, нејресџано*. По фреквенцији предњачи израз *ноћом и дању*:

И тим путељцима су катргали путници свакакви – *ноћом и дању*, по вјетром ношеној лапавици и киши што удара искоса и од које нема спаса ни заклона осим поуздане колибе. (89); Како неће кад су се браћа са Прчовитије страна, са Трнова дола из Гњилог потока и Пасјег нугла, с Гладнице и Мркодола *ноћом и дању* оти-мали око сваке сламке, па се глад њихова умножавала као у огледалима... (162);

Да су чекали да град опашу жицом кроз коју ће пуштати струју, па су из Беча чекали машине које ће ту струју *дан и ноћ* држати у високоме напону, па како се који од нас загна на жицу, намах га спржи и на мјесту остане бездува. (148); Премрзли под јелама тражимо ће бисмо какав конак нашли [...] да се умијемо и подавимо ове уши што нас гризу *дан-ноћ* (114); Паре државне што смо опљачкали са оне кочије у Котору раздијелисмо на седамнаест јатака, да буду приправни у *свако доба дана и ноћи*, да нас наједу и напију... (114); Од складишта до складишта, немамо више но пола дана ода и у *свако доба дана и ноћи* можемо доћи до обједа и каква мрса. (115)

Светли део дана резервисан је за активности других људи, а одметници, уколико уопште дејствују дању, то чине у ексцесним ситуацијама, када у растројству плачкају или злостављају случајне пролазнике. Јутро се појављује као обједињујуће време за тајне радње и свакодневне активности обичних људи, а прилошки изрази којима се означавају ови периоди укључују именице *јутро, зора* и *заранак* као носиоце категоријалне семантике:

Чета ће се пред полазак у Црну Гору пребацити војним камионима до Барија, а ондје ће их, у *заранке*, укрцати на вапор *El Konte...* (68);

Не само да не смије никоме рећи, но да им донесе кацу сира и мјешину ско-рупа и да их остави на глатку кљештину и покрије губером *игуђеџа дана у цик зоре*, а они ће знати шта ће и како ће. (104); Е, тај Чечовић, име му не погинуло док је српскога имена, ријеши на своју руку да поломи засуне и пријеворе, те да отвори тамничка врата и пушти из букагија све засужњене, па сам, и пред њима под оружјем, у *цик зоре* нестаде у планинама. (143);

Најчешће у *рано јутро*, онамо на гребену, спрам куће, појави се Мијат, кашључне. (172); Зна она да ће Мијат и *сљеђеђеџа јутра* сјести на онај камен, непримијетно као чавка, као што и он зна да ће Јаглика измиљети да саслуша све новости... (173).

4.1. Опонирању светлог и тамног периода дана придружује се и често контрастирање на плану аудитивних сензација. Поред пресудне, подразумеване, улоге околности у којима се комуникација одвија, што условљава свестан избор интензитета говора од стране јунака, као да поред мрака и мук готово лајтмотивски прожима роман:

Сви мисле једну мисао, али је нико преко зуба не пушта. Сви су научили да ћуте, јер је овђе и вјетар шпијун. И студени камен. Зато је најсигурније – језик за зубе! (156).

У групи прилога и прилошких израза са значењем сниженог интензитета говора или потпуног изостанка говорења издвајају се *ћуџке/шуџке* и у *џола џаса*, а за потврду наводимо по неколико примера:

То исто, али *ћуџке*, дубоко у себи, понови и Башовић не помишљајући на воду. (129); Као да су и он, и маги, и Вуксан – једна душа, једно тијело и разумију се *ћуџке*. (18); Посједи Мијат док испали дуван, па се разиђу *ћуџке*. (173); И све *шуџке* једни мимо друге, као змије кад се увлаче у своја гнијезда. (205)

„Плагићеш... Полако. Кад будеш имо”, каже му у *џола џаса* Јелисавка, да ови око Прашчевића нијесу могли разабрати ништа све и да су шћели, „кад продаш крушке. А и ако не продаш – драго му.” (156); Задуго се намјешта да сједне, па кад је погледом пронађе, у *џола џаса* изговори оно питање које Јаглика очекује. (172); Мјесто zgodно за окупљање, да се на њему утврди какав договор јер се ту може причати и у *џола џаса*, или *шайаџом*. (179).

Веома слично као и код других категорија прилога и прилошких израза, честе су кумулације и понављања:

Бруталност у нападу. *Тихо*, или *са дреком*. *Са дреком* – ако желиш да противника препаднеш, да помисли како вас је много. *Тихо* – кад имаш намјеру да убијеш неколицину, од веће групе, да их збуниш и утекнеш прије него се приберу. (65);

А жандари закупају *џанко*, а *убојџиџо*. Куцају шипком од маузерке, а њен звук продире у кости и испуњава студеном језом и усред љета. Почну *џоџиџо*, *одмјерено*, па *јаче*, да ти се крв заледи. Ајде не отвори, мајчин сине! (97);

Онда се неђе високо испод Пољана огласи кукавица. Огласи се *џриџушено*, *издалека*, као *џајом*, као иза сна: куку, куку! (17).

Показује се, дакле, да временски прилози и прилошки изрази са значењем мрачних периода дана заједно са начинским прилозима који означавају снижен интензитет говора или његово потпуно изостајање као пропратну околност вршења радње, учествују у креирању атмосфере романа која је мрачна, пуна скривања и неповерења. Међутим, рекли бисмо да тама и мук имају и своју симболичку функцију, уоквирујући атмосфером хаоса и песимизма моменат у којем је, како се наслуђује, започео један дуготрајни процес.

5. ЗАКЉУЧАК

На основу анализе превасходно временских прилога и њима еквивалентних прилошких израза, можемо закључити да се издваја неколико група ових јединица чија се фреквентност и разноврсност могу довести у директну везу са тематским оквиром и идејним планом романа. Прилози и прилошки изрази са значењем веома кратког временског трајања и они са значењем брзе промене претходно успостављеног стања системски превасходно детерминишу акције одметника, њихово пренаглашено променљиво емоционално-психолошко стање, али и изненадне и брзе промене временских прилика у суровој природи. Овим темпоралним прилозима прикључују се начински прилози којима се радња квалификује као изненадна, нагла, неочекивана. Њима су значењски супротни прилози (и изрази) са значењем универзалне темпоралне квантификације, који своју семантичку функцију остварују пре свега на плану квалификовања вечног (или веома старог) система норми и вредности који се урушава. На крају, значајна група прилога и прилошких израза, а кореспондентна како са тематским оквиром романа тако и са симболичким планом, јесу они са значењем тамног дела дана. Заједно са прилозима који детерминишу оглашавање сниженим интензитетом, ова група можда и најјасније учествује у креирању специфичне атмосфере романа.

Најважније стилске доминанте на пољу употребе прилошких лексема и прилошкоизразних јединица свакако су присуство дијалектизама, те кумулација и понављање као средства интензификације.

На основу свега наведеног, можемо закључити и то да се у лексичком ткиву романа *Кукавичја њилаг* јасно распознаје пажња коју Драгић посвећује језику у којем ниједан избор, како се чини, није направљен случајно.

ИЗВОРИ

Весковић (2017): Младен Весковић, О крају епског свијета 2017, <http://casopis.prosvjeta.net/o-kraju-epskog-svijeta/>

Драгић (2016): Лабуд Драгић, *Кукавичја њилаг*, Београд: Српска књижевна задруга.

Драгић (2017): Лабуд Драгић, *Свако зло има свој наставак*, интервју <http://www.politika.rs/sr/clanak/371653/Svako-zlo-ima-svoj-nastavak> 9.1.2017.

ЛИТЕРАТУРА

Бабић (2016): Душко Бабић, Горки талог историје, предговор роману Л. Драгића *Кукавичја њилаг*, Београд: Српска књижевна задруга.

Драгићевић (2007): Рајна Драгићевић, *Лексиколоија српској језика*, Београд: Завод за уџбенике.

Ивић (1995): Милка Ивић, О прилозима за промену (неког претходно успостављеног) стања, у: *Лингвистички ојледи*, Београд: Библиотека XX век, Словограф, 298–304.

Јовановић (2006, 1): Јелена Јовановић, *Књија српских народних ѿсловица*, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика.

Ковачевић (2007): Милош Ковачевић, *Србистичке шеме*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Ковачевић (2012): Милош Ковачевић, *Лингвистичка књижевна ѿекста*, Београд: Српска књижевна задруга.

Микић (2013): Радивоје Микић, *Прича и мии о свеју. Ојледи о ѿрози Рагова-на Белој Марковића*, Београд: Албатрос Плус.

Чутура, Јовановић (2008): Илијана Чутура, Виолета Јовановић, Два модела исказивања времена у романима И. Андрића и Б. Ћопића, у: М. Ковачевић (ур.), *Сѿо двадесет ѿеи ѿодина високој образовања у Босни и Херцејовини*, Посебна издања, Научни скупови, књ. 2/1. Пале: Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, 123–142.

Пијана Р. Ћутура
University of Kragujevac
Faculty of Education in Jagodina
Department for Philology

MEANING AND STYLISTIC CHARACTERISTICS OF ADVERBS IN LABUD DRAGIĆ'S NOVEL *KUKAVIČJA PILAD*

Summary: The paper analyses semantic and stylistic characteristics of adverbs and corresponding adverbials in Labud Dragić's novel *Kukavičja pilad*. Considering the main theme of the novel, we analyzed the temporal adverbs in order to determine whether the meaning of the adverbial lexemes, belonging to specific lexical-semantic groups, is in accordance with the central topic of this primarily historical novel. The analysis shows that there are three dominant types of adverbs: adverbs which contribute to the narrative progression, adverbs and adverbials which reflect the opposition between history/eternity and the time depicted in the novel and adverbs (and adverbials) which contrast darkness and mysteriousness, on the one hand, to light, on the other.

Key words: adverbs, adverbials, temporal progression, universal temporal quantification, change of condition.